

НАЦИОНАЛЕН ВЕСТНИК

ТРАКИЙ

Брой 24 • год. CIII • 19 декември 2024 г. • цена 1 лев

www.stdbg.org

Печатно издание: ISSN 1313-7611 • Онлайн издание: ISSN 2815-2638

Проф. д-р
Георги Янков,
заслужил професор
на УНСС

ПРЕЗ XX ВЕК ТРАКИЙСКИТЕ БЪЛГАРИ
ОТ ЗАПАДНА (БЕЛОМОРСКА) ТРАКИЯ
ТРИ ПЪТИ ТЪРСЯТ СПАСЕНИЕ В
„СТАРИТЕ“ ПРЕДЕЛИ НА БЪЛГАРИЯ И ТРИ
ПЪТИ СЕ ВРЪЩАТ В „ЗЛАТНА ТРАКИЯ“

На стр. 2-3

180 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

Капитан Петко войвода (18.12.1844–07.02.1900) е български национален герой и крупна историческа личност, която се издига до най-възвишения идеал за свобода, за независимост на България и за мир на Балканите.

Роден е в българското село Доган Хисар (днес Есими), разположено в Беломорска Тракия на 26 км. от Дедеагач, което след Първата световна война, по силата на Ньойския договор, остава в Гърция.

Петко Каракирков става хайдутин през 1861 г., след като турци заклали пред очите му неговия по-голям брат Мате и братовчед му Вълчо. Едва 17-годишен той става защитник на онеправданите и поруганите от турските издевателства. Името му се носело от уста на уста, а смелите и неочаквани набези на неговата чета дават основание на турците да обявят награда за залавянето му. Главата на безстрашния войвода е оценена на 10 хиляди гроша, но той остава неуловим за потерите. През 1863 година за кратко е заловен от турските власти, но успява да избяга и подновява хайдушката си дейност.

През есента на 1864 година българският войвода пристига в Атина по покана на гръцкия комитет, който готви въстание за освобождение на о-в Крит. Прекарва зимата като слушател в местното военно училище, където изучава военно дело. Твърдо решен да помогне на критските въстаници Петко замина за о. Капри, за да търси съдействие от италианския революционер Джузепе Гарибалди. Начело на малка дружина гарибалдийци и българи – доброволци Петко войвода се сражава за свободата на о-в Крит и за кратко време си спечелва уважението на всички, осъществявайки редица дръзки нападения, в които се проявява като смел и талантлив военачалник. Именно по това време за първи път е удостоен със званието „капитан“.

След потушаването на Критското въстание Петко Каракирков предприема продължително пътуване до Египет, Франция и Италия. Когато се завръща, той се установява в Атина, откъдето изпраща призови към сънародниците си да

се вдигнат на всеобща борба за освобождение. Възторжен борец за свобода, прославен защитник на всички страдащи от гнета и беззаконията на поробителя, той апелира и за обща борба на балканските народи срещу турската тирания.

През 1869 година организира военен отряд, с който започва да действа в Родопите, борейки се за освобождаване на планината от турците. Отрядът се превръща в страшилище за османските власти, а местните българи намират в него опора и защита.

След началото на Руско-турската освободителна война Капитан Петко войвода установява временно управление в Западна Тракия в очакване на руските освободители. След установяване на руската администрация в Одрин, той подпомага активно руските войски и руската администрация за ликвидиране на остатъците на турските войскове части и башибозушките банди. В знак на признателност ген. Скобелев го кани в Русия и го представя на руския император Александър II, който го удостоява с чин капитан от руската армия, с орден за храброст „Георгиевски кръст“ и с имение в Киевска губерния.

Начело на своя отряд Капитан Петко войвода участва в борбите

на българите от Източна Румелия срещу заграбващите България решения на Берлинския конгрес.

През 1880 година Капитан Петко войвода се установява във Варна. Две години по-късно, през 1892 година, като отявнен русофил той е обвинен в опит за атентат срещу министър-председателя Стефан Стамболов. Арестуван, измъчван и интерниран в Трявна.

През 1896 година заедно с братята Петър и Никола Драгулеви става съосновател на тракийската организация „Странджа“, чиято цел е борба за защита интересите на българското население, останало в пределите на Турция, съгласно решенията на Берлинския конгрес.

В края на 1899 година на покрива на една варненска къща се появява черно знаме с надпис „Те погребяха България“. Това е последният бунт на войводата, отдал живота си за свободата на Беломорска Тракия и Родопите. Болен, без работа и средства, смазан от побоищата в тъмницата, легендарният борец умира на 7 февруари 1900 година в гр. Варна. Многохилядно множество се стича на погребението, а името му се превръща в символ на саможертва и свободолубие.

Весела Коледа
и щастлива
нова година

Скъпи тракийци,
В навечерието на
Рождество Христово
ви пожелавам
здраве, мир
и благоденствие!
Светли празници
и успешна 2025 г.!
Красимир Премянов,
Председател на СТДБ

Тракийци почетоха 180-ата годишнина от рождението на Капитан Петко войвода

На 18 декември т. г. паметниците на Капитан Петко войвода (18.12.1844–07.02.1900) в цялата страна бяха отрупани с цветя в знак на признателност и почит към великия син на България. Пред паметника му в Борисовата градина в столицата да отдадат почит към патрона на Тракийската организация дойдоха Красимир Премянов, председател на СТДБ, Краснодар Беломорски, заместник – председател на ЦР на СТДБ, членовете на ВК на Съюза: член-кореспондент проф. Георги Михов, член кор. проф. Васил Проданов, председател на ТНИ, доц. д-р Ваня Стоянова, научен секретар на ТНИ, Стефан Начев, главен секретар на Съюза, Величко Пачилов, председател на Клуб „Родопи“, Зорница Радонова, приятели и съмишленици на тракийската кауза.

ПРЕЗ XX ВЕК ТРАКИЙСКИТЕ БЪЛГАРИ ОТ ЗАПАДНА (БЕЛОМОРСКА) ТРАКИЯ ТРИ ПЪТИ ТЪРСЯТ СПАСЕНИЕ В „СТАРИТЕ“ ПРЕДЕЛИ НА БЪЛГАРИЯ И ТРИ ПЪТИ СЕ ВРЪЩАТ В „ЗЛАТНА ТРАКИЯ“

Визитка: Проф. д-р Георги Янков е заслужил професор на УНСС (professor emeritus). Основател и дългогодишен ръководител на катедра „Политология“ в УНСС. Директор на Научноизследователския център за политологични изследвания от 2019 г. Член на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България. Автор на фундаменталните изследвания „Сравнителни политически системи. Исторически и съвременни политически системи“ (2021) и „Политологичната мисъл от древността до наши дни“ (трето издание, 2006), както и на първото по рода си рейтингово изследване „Най-успешните български министър-председатели (1879–2009)“ (трето издание, 2019).

ПРОФ. Д-Р ГЕОРГИ ЯНКОВ,
ЗАСЛУЖИЛ ПРОФЕСОР НА УНСС

В тези три исторически събития е преплетена и съдбата на моя род от село Сачанли, Гюмюрджинско. Понякога устният разказ, предаван от поколение на поколение, разкрива неуловими нюанси на духа на времето и душевността на човека, които трудно могат да бъдат намерени в документите.

Първият път българското християнско население от Беломорска Тракия търси спасение в „старите“ предели на Царство България през 1913 г. На 16 юни 1913 г. България по вина главно на цар Фердинанд I се впуска във война с доскорошните си съюзници – Сърбия и Гърция. Започва втората Балканска (Междусъюзническа) война. Румъния коварно се възползва от ситуацията и на 27 юни 1913 г. удря в гръб България. Румънските войски, без да срещнат съпротива, към средата на юли стигат до Саранци и Пирдоп, на 30 км от София. Три дни след нахлуването на Румъния, на 30 юни 1913 г., турските войски, нарушавайки Лондонския мирен договор и без да обявяват война, пресичат линията Мидия-Енос. Започва турската реокупация на Източна (Одринска) Тракия и нейното обезбългаряване (етническо прочистване).

След реокупацията на Източна (Одринска) Тракия турските войски се подготвят за нахлуване в Западна (Беломорска) Тракия въпреки заявлението на Високата порта, че интересите на Турция не отиват по-далеч от Марица. Някои части завземат Софлу, Димотика и Свиленград „по стратегически съображения“ с цел да осигурели Одрин от евентуално нападение на българската армия.¹

По отношение на Западна (Беломорска) Тракия младотурското на-

ционалистическо правителство в Цариград използва за реализирането на своята политика създаването на **уж независимо автономно управление в Гюмюрджина**. На 16 август 1913 г. гюмюрджинските турци обявяват създаването на „Временно тракийско правителство“ („Гарби тракие хюкюмати“). Скоро след това официалното му наименование е променено на „Независимо западнотракийско правителство“ („Гарби тракие мюстекил хюкюмати“). Високата порта се опитва да представи автономното управление като „независимо народно революционно движение“², възникнало на местна почва. Но в действителност, както аргументирано доказва това Стайко Трифонов, то е подготвено от агенти на младотурския комитет в Цариград. Самият Джемал бей, министър на вътрешните работи в Цариград, по-късно се хвалел, че бил „създател на това движение“. За главнокомандващ на т.нар. милиция (в действителност башибозушко сбирнище) е назначен Сюлейман бей – генералшабен офицер и близък съратник на Енвер бей. Джемал бей, Енвер бей и Талаат бей са тримата младотурски водачи (съставляващи „младотурския триумвират“), по чиито указания по-късно през 1915 г. е извършен арменският геноцид.³

Гюмюрджинското автономно об-
разуване просъществува два месеца

(август – септември 1913 г.), но те се оказват достатъчни да бъдат разорени българските християнски селища в Беломорска Тракия. Към началото на септември 1913 г. оцелелите техни жители търсят закрила от консулите в Дедеагач. По това време в града има консулства на Австро-Унгария, Франция, Великобритания, Италия, Гърция и други държави.

Към 10 – 11 септември 1913 г. в Дедеагач потърсват спасение около 12 хил. български бежанци от 17 села от околните – Гюмюрджинска, Дедеагачка, Софлийска, Ференска, Ортакойска. По искане на консулите е извършено преброяване, което установило 11 780 души⁴. Гръцките окупационни власти (Дедеагач е окупиран от гръцки моряци още на 14 юли 1913 г.) със съдействието на консулите ги настаняват в казармите край града. Трябва да се има предвид, че хиляди бежанци се крият по горите на Източните Родопи, част от които по-късно се присъединяват към колоната от бежанци, изминали „кървавия път“. Според някои източници общият брой на бежанците, изминали „кървавият път“, е между 18 и 25 хил. души⁵. Малцина от криещите се в горите и неуспели да се присъединят към колоната от бежанци дочакват българската реокупационна войска.

На 19 септември 1913 г. гръцките окупационни власти предават града на

гюмюрджинските турски автономисти, което поражда огромен смут сред хилядите бежанци. Градът бива предаден на тези, от които бежанците бягат. Войводата Маджаров, научавайки, че консулите и гръцкият владика са излезли да посрещнат автономистите, изригва със силен глас: „Змийско коварство“⁶.

Веднага след като завземат града, турските автономисти извикват кметовете на българските села и ги предупреждават в петдневен срок да намерят начин да си идат в България. „Кметовете отговорели, че населението желяе да си остане тук, че с толкова челяд и стока мъчно може да се реши на таква преселение“⁷. Още тук личи намерението за етническо прочистване и обезбългаряване на Западна (Беломорска) Тракия, подобно на Източна (Одринска) Тракия. Самото етническо прочистване е извършено въз основа на Заповед на командира на „Националните сили на Западна Тракия“ майор Сюлейман Аскери бей, издадена на 21.IX.1913 г. Заповедта е публикувана в книгата на турския историк Айдынлъ, документ № 5. В точка 3 и 4 се нарежда:

„Докато се осигури пълно прехвърляне в България на бежанците, Ферит ефенди трябва да създаде ред и спокойствие като осъществи Дирекция за обществена сигурност... Една рота от сборния батальон да бъде назначена, за да охранява реда на бежанците–българи, под командването на офицер, одобрен от Али Риза (комендант на Дедеагач). Наложително е създаването на такава рота. Въпросната рота да остане в Дедеагач до второ нареждане.“⁸

На 23 септември 1913 г. (неделя) башибозуци и войници (най-вероятно от въпросната рота, за която става дума в „Заповедта“) подкарват нещастните бежанци по шосето към гр. Фере. Ето потресаващият разказ на очевидеца на събитието Мавер Калоянов:

„Когато народът се беше събрал при казармите на 23 септември и когато башибозуците го подбраха да го карат с бой дигна се такъв сърцераздиращ общ вик на многохилядния народ, че цял Дедеагач потрепера, целият град стана на крак; камък да беше човек, не можеше да не проплаче“⁹.

Ето това, съвременни Кирякстефчовци и Рачкопръдлевци се нарича етническо прочистване, и то извършено през XX век! (Рачко Пръдлѐто, герой от романа „Под игото“ на Иван Вазов, доносник на турския конак). Това не е „далечна история“ и не е „въпрос на други нации“. От Дедеагач започва „кървавият път“, който е предстояло да изминат бежанците до гр. Фере, където двете чети на Маджаров и Славов ги освобождават и повеждат на спасителен поход към „старите“ граници на България, към с. Ятаджик (Маджарово) на р. Арда.

Продължение на 3-а стр.

ПРЕЗ XX ВЕК ТРАКИЙСКИТЕ БЪЛГАРИ ОТ ЗАПАДНА (БЕЛОМОРСКА) ТРАКИЯ ТРИ ПЪТИ ТЪРСЯТ СПАСЕНИЕ В „СТАРИТЕ“ ПРЕДЕЛИ НА...

Продължава от 2-а стр.

Самият термин „кървавият път“, както и описанието на този погром над тракийските българи, нямащ „себе равен в новата ни мъченическа история“¹⁰, дължим на акад. Любомир Милетич. **Походът на тракийските бежанци продължава седем денонощия. Страшният път е осеян с костите на жени, деца и старци.**

Според данни на независимата Карнегиена анкета, проведена през 1913 г., избитите тракийски българи са между 40 и 60 хил. души, т.е. повече от 20% от цялото българско население в Източна (Одринска) и Западна (Беломорска) Тракия¹¹. Процентът на избитите и загиналите (от глад, изтощени и болести) по време на бягството през втората половина на 1913 г. е по-голям – 30% от българското тракийско население от двете области¹². Изследването на Л. Милетич (по това време председател на БАН) е с голяма научна достоверност, както той сам пише: „Всички данни про-
верих от разни страни и затова спокойно мога да кажа, че те съдържат същата истина“¹³.

**Деца са големите жертви на наси-
ето.**

Няма семейство на бежанци – тракийски българи, което да не е дало жертви по време на погрома от 1913 г. Това се отнася и за семейството на баща ми – по-големият му брат Динко Янков (юноша на 14 години) е убит. Майка ми Чана Митрева Стоянова, която е на четири години, изминава „кървавия път“ от Дедеагач на Бяло море до Маджарово на р. Арда и по едно чудо се спасява. Докато дядо ми Митрю Стоянов участвал в охраната на колоната от бежанци, баба ми Елена Стаматева (сестра на Димитър Стаматов (Терзията) – дългогодишен председател на революционния комитет, мухтар и кмет на Сачанли) бягала с трите си невръстни деца: Георги – на 7 години, Чана – на 4 години и Делчо – на 1 година. Хората от колоната ѝ казвали: „Георги може да бяга, Делчо ста-
ва за носене, а Чана нито става за носене, нито може да бяга. Изостави я, за да не задържа колоната.“ Представям си какъв ужас е настъпил в детската душа, когато чува тези думи.

След 8 октомври 1913 година българската реокупационна войска, по силата на Букурещкия договор (от 10 август 1913 година) и Цариградския договор (от 29 септември 1913 г.), се завръща в Беломорска Тракия. След нея се завръщат по родните места и тракийските българи. Но тъй като Сачанли е опожарено и разрушено до основи, сачанлийци се заселват в десетки села в североизточната част на Гюмюрджинска околия. Когато през 1991 година посетих мястото, където е било с. Сачанли, само стените на църквата „Св. Димитър“, построена през 1844 година стърчаха на 1–1,5 м. Голямо беше огорчението ми, когато за втори път посетих селото през лятото на 2024 година да установя, че и останките от стените са разрушени напълно.

За втори път западнотракийското българско население търси спасение в „старите“ предели на България по време на гръцкото управление (май 1920–1924 година). По силата на договорите от Сан Ремо (от април 1920 г.) и Севър (от

август 1920 г.) Западна Тракия се дава на Гърция. Според чл. 1 на Севърския договор Съглашенските сили декларират, че „*прех-
върлят на Гърция всички права и титри, които имат по чл. 48 от договора за мир с България, подписан в Ньой на Сена на 27 ноември 1919 г., върху територията на Тракия, която принадлежаша на българската монархия...*“.

Първоначално гръцките власти се държат предпазливо, още повече, че отначало се явяват като мандатори (пълномощници) на победителите. Но след 3–4 месеца започват да заплашват и заставят българите да се откажат от Българската екзархия и да преминат към Цариградската патриархия, да подпишат декларации, че са от гръцка народност. В спомените си войводата Стайко Запартов свидетелства: „*Насила заставиха българите да под-
писват декларации, че стават гърци*“¹⁴. Властите откриват вечерни училища за обучение на възрастните на гръцки език. В училищата обучението на децата се води само на гръцки език. От декември 1920 година започват насилията: арести, побои, затвори, заточения... Според изследването на Анастас Сп. Разбойников: „*Близо 25 хил. българи от Западна Тракия са били изпра-
тени на заточение*“¹⁵.

През януари 1922 година е арестуван от гръцките окупационни власти дядо ми Митрю Стоянов в с. Делнаскоф, Гюмюрджинско, заедно с още трима сачанлийци – Юрдан Метаксанов, Георги Четукон и Ангел Чанин. Приятелите на дядо ми го съветват да замине за България, тъй като е смятан за един от видните българи в Гюмюрджинска Тракия. Но привързаността му към Тракия е голяма: „Как да остави Златна Тракия“? Четиримата арестувани биват бити, след това откарани в с. Сиркели, където също биват бити. Натоварени на коли, ги откарват в затвора на Гюмюрджи-
на. В началото на февруари 1922 година ги извеждат от затвора и ги закарват в една воденица край Гюмюрджина, известна с името „Пош – Пош“ (по името на едноименната река). Вероятно става дума за реката Боспос (Bospos), течаща западно от Гюмюрджина (Комотини). По спомените на Петко Терзиев (кмет на Шапчи по времето на управлението на френския генерал Шарпи), който е бил измъчван във воденицата заедно с десетки българи: „*Воденицата „Пош – Пош“ беше мъчилище за нас българите. И сега ни настръхват косите, когато си я спомним.*“ Във воденицата прилагат най-сурови наказания. Връзват краката на арестуваните за горния воденичен камък и пускат водата. При въртенето на камъка тялото на вързания се тътрузва, главата на арестуваните се обезобразява до неузнаваемост. По свидетелството на Петко Терзиев: „*Биеха ни по краката и после ни заставяха да ги потапяме във водата на реката и да ги държим с часове. Бе студено, месец февруари*“¹⁶. От воденицата „Пош – Пош“ четиримата сачанлийци ги изпращат в страшния зандан – „Едди Кулле“ в Солун, където почиват от раните си (според други сведения биват отровени). Къде е гробът на дядо ми Митрю не знаем. Заради защитата на свободата на българите от Беломорска Тракия лежал по турски и гръцки затвори и накрая жертвал живота си за българската национална кауза. Пишейки тези редове в мен напират думите, написани от писателя Дончо Цончев в разказа „Дроплю“: „*Не си*

заслужаваме дядовците“.

При тези обстоятелства, за да съхранят българската си идентичност, изходът е един – преселване в България. Още през 1919 година в Ньой се подписва Конвенция между България и Гърция за доброволно изселване на малцинствата. Конвенцията започва да се прилага в Западна Тракия от 26 октомври 1923 година. През пролетта и лятото на 1924 година се изселват и последните остатъци от българи в Западна Тракия.

Привързаността и любовта на тракийци към родната Беломорска Тракия са пословични. Те я наричат с най-скъпи думи – „Златна Тракия“, „Каматна Тракия“... **Тази голяма привързаност е причина тракийските българи да се върнат за трети път в Беломорска Тракия по време на Втората световна война, когато тя временно е дадена от Германия за администриране от българските власти.** Баща ми Недю Янков Петков (Златин) дълго време се е въздържал семейството ни да замине за Тракия. Той не е вярвал, че Германия ще спечели войната с Русия. Накрая отстъпва пред увещанията на роднини и съседи и се заселва в с. Куштепе (днешното Аетокорифи), община Шапчи, Беломорска Тракия. Опасенията на баща ми се оказват основателни. През есента на 1944 година за трети път той заедно със семейството си напуска Беломорска Тракия. Връща се в с. Ефрем (Харманлийска околия) и когато спира волската кола пред портите на къщата, поглежда буренясалите двори и запява меланхоличната песен: „*Двори са тръви-тръвясали, гъби-гъбясали*“¹⁷.

Въпросът за изтеглянето на българските войски от Беломорска Тракия е предварително условие (*Condito, sine qua non!*), за да започнат преговори за сключване на примирие със съюзниците. Проблемът е поставен изрично от Чърчил и Идън в раз-
говорите им със Сталин и Молотов (от 9–11 октомври 1944 година). В самото примирие между България и съюзниците (СССР, САЩ и Великобритания), подписано на 28 октомври 1944 година в Москва, изрично се посочва: „*Българските военни сили да бъдат изтеглени съответно от гръцка и югославска територия, като това изтегляне да се осъществи в срок от 15 дни.*“¹⁸

През последните три десетилетия е налице, бих го нарекъл, четвърто духовна завръщане към Беломорска Тракия на потомците на някогашните тракийски българи. Бяха написани десетки краеведски изследвания за българските християнски селища от този някогашен български регион. Потомци на тракийските българи започнаха масово да посещават родните места на своите предци. Зародиха се националните инициативи и движения: „Завръщане към корените“, „По обратния път на дедите ни“, „По стъпките на тракийските мъченици от есента на 1913 година“ и др.

Въпреки големите социални трансформации през десетилетията потомците на тракийските българи продължават да съхраняват своята историческа памет. За това съдейства и родолюбивата дейност на Съюза на тракийските дружества в България и Тракийския научен институт, чиято 90-годишнина отбелязваме през 2024 година.

През XX век тракийските българи, населяващи граничеши с други държави

територии, бяха сполетени от големи изпитания, които нито една друга част от българската нация не изпитва в такава трагична степен. Въпреки това те приеха за свой девиз: „*Не забравяй, но не отмъщавай!*“¹⁹. Както отбелязва акад. Георги Марков този девиз „*звучи толкова благородно, че би трябвало да се осъзнае и от другите съседни нам народи*“¹⁹.

Проф. д-р Георги Янков е заслужил професор на УНСС (*professor emeritus*). Основател и дългогодишен ръководител на катедра „Политология“ в УНСС. Директор на Научноизследователския център за политологични изследвания от 2019 г. Член на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България.

Автор на фундаменталните изследвания „Сравнителни политически системи. Исторически и съвременни политически системи“ (2021) и „Политологичната мисъл от древността до наши дни“ (трето издание, 2006), както и на първото по рода си рейтингово изследване „Най-успешните български министър-председатели (1879–2009)“ (трето издание, 2019).

Бележки:

¹ Трифонов, С. Тракия. Административна уредба, политически и стопански живот 1912–1915. С., 1992, с. 61.

² Пак там, с. 63.

³ По-подробно вж.: Киракосян, Д. Младотурки пред судом истории. Ереван, 1986.

⁴ Милетич, Л. Разорението на тракийските българи през 1913 г. С., 1918. Фототипно издание на КПК „Тракия“ – София, 1989, с. 228.

⁵ Порязов, Д. Погромът над тракийските българи. С., 2012, с. 25.

⁶ Попчев, З. Войводата Димитър Маджаров. С., 2010, с. 79.

⁷ Милетич, Л. Цит. съч., с. 229.

⁸ Aydinli, A. Bati Trakya Faclasinin Icyuzu. Ist., 1975, с. 192 – 193. Цит. По: Славков, И., Б. Димитрова. Сачанли, 1989, с. 128.

⁹ Милетич, Л. Цит. съч., с. 231.

¹⁰ Пак там, с. 4.

¹¹ По-подробно вж.: Карнегиевата анкета по войните през 1912 и 1913 г. С., 1914 г.

¹² Милетич, Л. Цит. съч., с. 290.

¹³ Пак там, с. 5.

¹⁴ Дончева, Н. Активни дейци на национално-освободителното движение в Тракия. – В: Сборник Тракия, том. III. Хасково, 2002, с. 238.

¹⁵ Разбойников, А. Обезбългаряването на Западна Тракия 1919 – 1924. С., 1940. Второ фототипно издание, изд. "Сибия", с. 108.

¹⁶ Пак там, с. 77 – 78.

¹⁷ Янков, Г. История на село Ефрем. 3-то изд. Издателски комплекс – УНСС, С., 2024, с. 119.

¹⁸ Съглашение за примирие между правителството на България от една страна и правителствата на Съветския съюз, Съединеното кралство и Американските съединени щати, от друга. – В: Омда (онлайн), https://www.omda.bg/public/bulg/hystory/saglashenie_bg_ussr_cw_us_1944.htm (26.11.2024).

¹⁹ Марков, Г. Встъпителни думи към първото издание на книгата на Делчо Порязов „Погромът над тракийските българи през 1913 г.“, с. 5.

ХАСКОВСКОТО ЧИТАЛИЩЕ „ТРАКИЯ – 2008“ С ПРАЗНИЧНИ ИЗЯВИ

ЗЛАТКА МИХАЙЛОВА

С голям концерт Представителният ансамбъл за народни песни и танци „Китна Тракия“ при читалище „Тракия – 2008“ зарадва жителите на димитровградското село Сталево. Гостуването бе по повод отбелязването на 95 годишнината от създаването на читалище „Васил Левски 1929“ в Сталево.

Така открихме проявите, посветени на коледните и новогодишните празници, каза инж. Димитрийка Христова, председател на читалищното настоятелство. Ансамбълът с ръководител Руско Русев сега репетира за традиционния и очакван от хасковлии коледен концерт, включен в празничната програма на общината. Той ще се състои на 20 декември от 18 ч. в зала „Недялка Симеонова“ в сградата на Бизнесцентъра

Участие в концерта ще вземат и други творчески формации към читалището: певческата група „Тракийска дъга“ с ръководител Даниел Ленков и детският танцов състав „Пъстрица“ с хореограф Иван Иванов.

Специално поканена от тракийци, на сцената ще излезе и коледарската група при читалище „Будилник – 1903“ в село Сусам.

Хасковските тракийци с подаръци за децата от българското училище „Отец Александър Чъкърък“ в Одрин

ЗЛАТКА МИХАЙЛОВА

Представители на Тракийското дружество „Георги Сапунаров“ и читалище „Тракия 2008“ присъстваха на Коледната литургия, която бе отслужена в българската православна църква „Св. Георги“, една от крепостите на родолюбието. Участие взеха и членове на българската дипломатическа мисия в Одрин, както и пред-

ставители на българската екзархийска общност в Истанбул. Всички запалиха свещички за здраве и благополучие през идващата година.

Хасковските тракийци с председател Кирил Сарджев занесоха в Одрин коледна декорация, която подариха на децата от Българското неделно училище „Отец Александър Чъкърък“. Голяма фигура на дядо Коледа ще бъде поставена

до тяхната елха в навечерието на Рождество Христово. Учениците вече са готови със саморъчно изработените сурвачки – един от символите на зимните празници.

Тракийското дружество в Любимец с председател Михаил Димитров също са приготвили празнични изненади за българското училище, което е посещавано и от деца от съседни градове.

ТРАКИЙЦИ В КАЗАНЛЪК ОТБЕЛЯЗАХА 180 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

В обновления си клуб в Казанлък тракийци отбелязаха 180 години от рождението на Капитан Петко войвода и 160 години от рождението на неговата съпруга и верен съратник Радка Кравкова.

Тържеството уважиха представители на Община Казанлък, обществени организации и културни институти.

Децата от ДГ „Здравец“, ОУ „Чудомир“ и СУ „Антим I“ представиха богата литературно – музикална програма. Към тях се присъединиха и ФГ „Тракия“ и ФГ „Еделвайс“. Всички получиха благодарствен адрес и портрет на Войводата. Вечерта завърши с тракийско хоро.

Тракийци от Казанлък и от с. Дъбово посетиха и гр. Варна и положили венец на семейната гробница на Капитан Петко войвода и неговата съпруга Радка Кравкова.

В ПАМЕТ НА КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

ЗЛАТКА ПЕТРОВА, ПРЕДСЕДАТЕЛ
НА ТД „РОДОПСКА СЛАВА“, ГР. СМОЛЯН

Продължение от минлия брой

За тясната връзка и единомислието между двамата, Христо Попконстантинов и Петко Киряков, потвърждава и друг по-малко известен факт, който е щрих към биографията на втория. През 1898 г. в дома си в София Хр. Попконстантинов учредява Първо Народоучно дружество „Родопа“. В бележки от заседанията на учредителите става ясно, освен видни родопчани, преселени в София, участват Петко Киряков и неговият съратник Руси Тамбарев, милещи също за планината и хората в нея. На заседанието на Дружеството от 10 юни 1898 година за негов председател е избран Петко Киряков.

Стою Шишков, другият виден родоповед в зората на изследванията за този край, също представя на читателите „този чутовен юнак Петко войвода“. Животописни материали за защитника на Родопите той публикува в пет книжки на сп. „Родопски напредък“ от 1905 година. В предговора Шишков определя своите материали „като бележки и едно допълнение към писаното от покойния Попконстантинов и поправки на някои погрешно изведени факти“. Стремещът на вторият биограф на Петко Киряков, също произхождащ от Родопите, е да представи героичните му подвизи, както истината, така и легендата за тях. В тези материали е споделен фактът за последното пребиваване на Петко войвода в Родопите. Когато българите в Македония и Одринско започват да организират четническо движение за освобождение, властите разрешават на Петко Киряков да напусне Варна и да посети онези места от революционните му години, които са освободени и са част от България. Така през м. юни 1895 г. за четири дни Петко Киряков гостува на Стою Шишков в Чепеларе. Тази среща оставя траен спомен у Шишков: „Във въображението ми и днес след 10 години стои силно запечатана високата, стройна, мускулеста фигура на Петко, с оредяла и прошарена коса, кръгло здраво лице и широко издадено чело и живи, пронизителни с огнен поглед очи“. Войводата го впечатлява с добрия запас от знания по история, военни науки и етнография и с нежеланието си да говори лично за себе си. Стою Шишков записва директно много сведения, а след това двамата установяват епистоларна връзка, продължила до 1900 г., до края на живота на Петко Киряков. Това дава възможност да се представи един по-ясен и точен очерк за личността и дейността на войвода, първо отпечатан в посочените по-горе книжки на сп. „Родопски напредък“. Десетилетия по-късно, през 1929 г. в монографията „Беломорска Тракия в Освободителната война 1877–1878 година“ Стою Шишков публикува подробен очерк за „най-прочутия и величав южнотракийски юнак Петко Киряков“. Тук са поправени неточности, попълнени са пропуски и са прибавени бележки за най-близкия му верен съратник Петко

Радев от с. Калайджи-дере. Анализирани и разграничени са периодите в дейността на Петко войвода – т.нар. хайдушки период 1861–1869 г. и революционна дейност 1869–1879 г. След участие в боевете на „Гарибалдовата дружина“ за обединение на Италия, пътешествия из Александрия, Марсилия и Атина, Петко Киряков преосмисля вижданията си и от „буен, смел и безстрашен юнак, който от милост към родителските мъки грабнал пушката, бродил из околностите на родното място и отмъщавал...“, станал борец за свобода на целокупното си отечество, за чието по-честито бъдеще той всецяло му отдавал своя живот“. В писаното от Стою Шишков за Петко Киряков изпква авторското виждане, че нашият герой придобива широки знания и критичен мироглед благодарение на дейностите си и пребиваването в Тракия, Македония, Гърция, Италия, Франция и Русия. Страстно обичал народа и земята си. До края си милее за свобода на останалите в турско-български и обединение на Отечеството.

Последният паметен знак за Петко войвода, който представяме тук, па-

зен и дълбоко почитан от родопчани, е личното му оръжие – пушката „Уинчестър“, образец 1866, съхранявана в „Оръжейната колекция“ на Музея в Смолян под инвентарен № ОС-33. По спомените на Петковия четник Никола Капитанов от Широка лъка единствено Войводата е притежавал толкова модерно за времето си оръжие. След разпускането на дружината пушката е укрита от Атанас Келпетков – секретар на Петко войвода. След оттеглянето на кап. Петко Киряков от Средните Родопи през 1878 г. Келпетков става учител, по-късно е ръкоположен за свещеник в църквата „Св. Никола“ в Устово и избран за архиерейски наместник. За революционна дейност е изпратен в Одринския затвор през 1908 г. До края на живота си през 1926 година поп Насу свещенодейства в Устово. През 1923 г. при събаряне старата къща на Келпеткови пушката е намерена и прибрана от уста Петко Христов. Съхранявана е в семейството му в Райково до 1952 г. По-късно е предадена в Историческия музей. Сбъдват се предсмъртните думи на Атанас Келпетков: „Пазете пушката

на Капитан Петко войвода! Тя е веществена памет на човек, превърнал живота си в подвиг в името на Отечеството“. Не само, че се пази, тази уникална културна ценност – лично оръжие на героя, участва в множество музейни изложби и докосва сърцата на поколения родопчани. През 2016 г. Регионалният исторически музей „Стою Шишков“ в Смолян разработи специална програма за „бутиков показ“ на личното оръжие на кап. Петко Киряков. Тогава за първи път пушката участва в честването на 3 март в кв. Устово на гр. Смолян чрез шествието на родолюбивото сдружение „Родопски хайдути“, носена от най-възрастния сред тях, Стою Чонгаров – патриот, колекционер, гайдар. През 2018 г. отново за първи път пушката е показана на шествие и след това в залите на Музея на спорта в Чепеларе по време на първите Хайдушки празници „Капитан Петко Войвода“, проведени на 22–24 септември. Оттогава този уникален музеен експонат шества из страната чрез музейни изложби и днес присъства широко във виртуалното медийно пространство.

С този обобщителен текст бихме желали да си отговорим на въпроса: За връща ли се днес сред народа и в историята героят капитан Петко Киряков? Отговорът е категоричен – ДА!

Петко Киряков Каракирков е бележит българин с европейски измерения. Той е национален герой, който заема едно от първите места в историческия ни пантеон. Той е най-значителната личност сред българите, участвали в европейските освободителни борби от на XIX в. (в гръцкото и в италианското националноосвободително движение от 60-те години на XIX в.) Той е деец и радетел не само за българската, но и за балканската и за европейската личностна и национална свобода. Затова днес пазим паметта му.

ИЗТОЧНИЦИ И ЛИТЕРАТУРА:

1. НБКМ – БИА, ф. 285
2. ДА-Смолян, ф. 437к
3. ДА-Пловдив, ф. 52к
4. В-к „Родопски вести“ (Смолян), 15 април 1993 г., с. 10.
5. Панайотов, Ив. Английски документи. – Петко войвода 1844–1900. София, 1954, с. 263–274.
6. Попконстантинов, Хр. Петко войвода, бранител на родопските българи до 1879 г. Черти от живота и подвигите му. Пловдив, 1885.
7. Попконстантинов, Хр. Маронската битка в 1878 г. Материали по новата история на Родопите. Варна, 1889.
8. Попконстантинов, Хр. Спомени, пътеписи, писма. Пловдив: ХГД, 1970.
9. Шишков, Ст. Петко Киряков – родопски войвода 1844–1900. – Родопски напредък, 1905, кн. 1, с. 19–26; кн. 2, с. 88–94; кн. 4, с. 176–182; кн. 5, с. 227–239; кн. 6, с. 291–299.
10. Шишков, Ст. Беломорска Тракия и Освободителната война през 1877–78 година. Пловдив, 1929.
11. Шишков, Ст. Избрани произведения. Пловдив: ХГД, 1965.

ЗЛАТЕН МЕДАЛ „КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА“ С ЛЕНТА ЗА ЧЛ. КОР. ПРОФ. ГЕОРГИ МИХОВ

Председателят на СТДБ Красимир Премянов награди чл. кор. проф. Георги Михов, със златен медал „Капитан Петко войвода“ с лента по повод 70 години от рождението му, за заслуги към Тракийската организация и активната му работа в полза на тракийската кауза.

Член кор. проф. д-н. Георги Славчев Михов е български учен, инженер по електроника, изобретател, дългогодишен ректор на Техническия университет в София и член – кореспондент на Българската академия на науките. Научен секретар на Специализирания научен съвет по електронна и компютърна техника при Висшата атестационна комисия (2004–2010). Член на Научния съвет на Института по биофизика и биомедицинско инженерство на БАН и на Съюза на учените в България (секция „Биомедицинско инженерство“).

Името на проф. Михов е емблематично в развитието на българското висше техническо образование. Той е учител на няколко поколения студенти. Автор на множество статии и студии в теоретични списания

и сборници, монографии, доклади, изнасяни на национални и международни научни конференции.

Член кор. проф. Георги Михов е потомък на тракийски бежанци, дългогодишен член

на Върховния комитет на Съюза на тракийските дружества в България и член на неговото Централно ръководство. Убеден патриот и тракиец, той работи активно за тракийската кауза.

СЪЮЗ НА ТРАКИЙСКИТЕ ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ

1000 София
ул. „Стефан Караджа“ № 7А

е-mail: stdb_sofia@abv.bg
тел.: +359 2 987 48 96; тел./факс: +359 2 987 57 53

Изх. № 22 / 12 / 2024 г.

ЧРЕЗ

ВАСИЛКА ВАНГЕЛОВА

ЧЛЕН НА ВК НА СТДБ И

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ТРАКИЙСКО ДРУЖЕСТВО

„ТРАКИЯ“, СВИЛЕНГРАД

ДО

УЧАСТНИЦИТЕ В ТЪРЖЕСТВОТО

ПО ПОВОД 180-ГОДИШНИНАТА

ОТ РОЖДЕНИЕТО НА КАПИТАН ПЕТКО ВОЙВОДА

УВАЖАЕМА Г-ЖО ВАНГЕЛОВА, УВАЖАЕМИ УЧАСТНИЦИ В
ТЪРЖЕСТВОТО,

Позволете ми да ви поздравя от името на ръководството на Съюза на тракийските дружества в България и на Тракийския научен институт, на многобройните ни членове и лично от мое име с юбилейната 180-годишнина от рождението на нашия патрон Капитан Петко войвода!

Храбрият защитник на Тракия и борец за национално освобождение и единение на родината ни, легендарният войвода и днес е пример за достойно изпълнен дълг към отечеството ни. И в този смисъл неговото родолюбиво дело не е забравено, то неизменно присъства в нашите прояви, отбелязващи важни дати от историята на тракийското движение. Оживява и днес, на тази прекрасна инициатива, с която отбелязвате юбилейната 180-годишнина от неговото рождение. Мисията ни днес в това тревожно време е да пазим завета на предците ни, отдала живота си за свободна и обединена България. С много отдаденост и ентузиазъм работите за това и всички вие, членовете на Тракийско дружество „Тракия“, Свиленград, за да запазим и предадем на поколенията богатото духовно и културно-историческо наследство на тракийските българи.

Пожелавам ви здраве, енергия, целеустременост и нови успехи, за да продължаваме заедно да отстояваме справедливата тракийска кауза.

С УВАЖЕНИЕ,
КРАСИМИР ПРЕМЯНОВ
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА СТДБ

ПОКАНА ЗА ОБЩО СЪБРАНИЕ НА ВК НА СТДБ

На основание чл.26 от ЗЮЛНЦ и чл.6 ал.7 от Устава

ЦЕНТРАЛНОТО РЪКОВОДСТВО /УС/ НА СЪЮЗА НА ТРАКИЙСКИТЕ ДРУЖЕСТВА В БЪЛГАРИЯ /СТДБ/

свиква общо събрание на Съюза на тракийски те дружества в България, което ще се проведе на 25.01.2025 год. от 11.00 часа на адрес: гр. София, ул. Стефан Караджа 7А-сградата на Тракийския дом, при следния дневен ред:

1. Отчет за дейността на СТДБ за 2024
2. Отчет за изпълнението на бюджета на СТДБ за 2024 г.
3. Приемане план-програма за дейността

на СТДБ за 2025 г.

4. Приемане на бюджета на СТДБ за 2025 година.

5. Приемане на нови членове

6. Прекратяване на членство в СТДБ

7. Приемане на декларация на СТДБ

При липса на кворум, на основание чл.27 от ЗЮЛНЦ събранието се отлага с един час и ще се проведе на същото място и при същия дневен ред, независимо от броя на явилите се членове. Писмените материали, свързани с дневния ред на общото събрание, са на разположение на адреса на управление на СТДБ. При поискване, те могат да бъдат предоставени на всеки член на СТДБ.

Честито!

Централното ръководство на Съюза на тракийските дружества в България и редакционната колегия на вестник „Тракия“ честити на рождениците на Съюза през месец януари:

Димчо Апостолов – Карнобат..... 3 януари 1944 г.
Емилия-Боряна Славкова..... 5 януари 1943 г.
Николай Хаджиев – Стара Загора..... 19 януари 1979 г.
Недялка Любенова – Любимец..... 19 януари 1960 г.
Лазар Налбантов – Бургас..... 25 януари 1986 г.
Светла Славова – Димитровград..... 25 януари 1978 г.
Красимир Премянов – София..... 27 януари 1955 г.
Ваня Стоянова – София..... 28 януари 1961 г.
Хайгашот Агасян – София..... 28 януари 1957 г.
Диляна Сивенова – Карнобат..... 29 януари

ТРАКИЯ – Орган на Съюза на тракийските дружества в България – София 1000, ул. „Стефан Караджа“ 7А, тел.: 02/987 48 96

Абонирайте се!

Каталожен
номер

759

Издава: Върховният комитет

Редакционна колегия: Главен редактор д-р Ваня ИВАНОВА, чл.-кор. на БАН проф. Васил ПРОДАНОВ, чл. кор. на БАН Иван ГРАНИТСКИ, д-р Динко СТРАНКИ, Мария БОЖКОВА, Хубен СТЕФАНОВ; Тодор КОРУЕВ Дизайн: Мария БУДЕВА; e-mail: stdb_sofia@abv.bg, факс: 02/987 57 53

БАНКОВА СМЕТКА
СТДБ (за вестника)

IBAN: BG34STSA93000001682816 BIC: STSABGSGF
Банка ДСК ЕАД, клон 1, ул. „Княз Ал. Батенберг“ – София 1000

КОРЕСПОНДЕНТИ: Димитринка СМОЛЕВА (София) 0886 746 044; Христо ХРИСТОВ (Варна) Недка ГОСПОДИНОВА (Перник) 076/60 13 67; Радостина ПРАМАТАРОВА (Средец); Стефан МИЛЕВ (Маджарово); Веска ЛАМБОВА (Шумен) 0877 71 85 03; Светла ЧЕРНОГОРОВА (Сливен); Донка ДИМОВА (Карнобат) Златка МИХАЙЛОВА и Анета ГЕОРГИЕВА (Хасково) 0894 044 420; Мария ИВАНОВА (Ямбол) Светлана ПЕЕВА и Валя ГЕОРГИЕВА (Поморие); Недка ОНОВА (Крумовград).

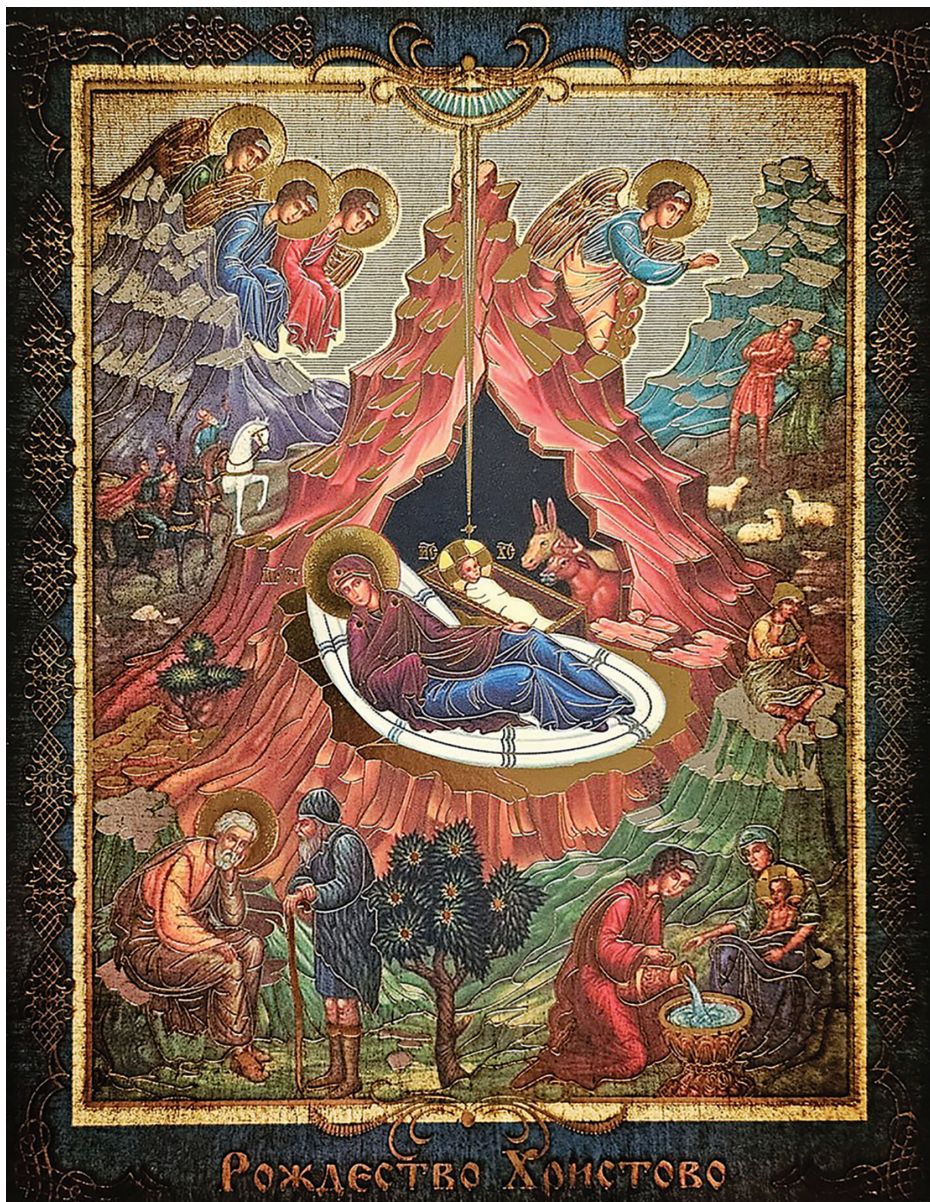
Изпращайте текстове не по-дълги от 4 стандартни машинописни страници (1800 знака).

БЪДНИ ВЕЧЕР – ПРАЗНИК НА НАДЕЖДАТА

Бъдни вечер е празник на надеждата и новото начало в очакване на Рождество Христово. Това е времето, в което традициите ни връщат към корените и ни карат да се чувстваме по-добри и смирени. Празник на семейството, създаващ топлина, уют и красота, дълбоко свързан с бита и душевността на българския народ. Стара традиция повелява на трапезата

да има само постни гозби – зрял боб, сърми от зелев лист, ошав от сушени плодове, печена тиква, мед, орехи, ябълки, питка с пара за сполука и късмет и църковна свещ.

Традиции съпровождат и Новогодишната нощ, която посрещаме с отрупана маса с вкусни ястия с надежда, че Новата година ще е съпътствана от изобилие.

Рождество

текст: Елин Пелин

Полунощ! Камбани бият,
звън в студена нощ ехти.
Ангел с радост от небето
„Бог роди се“ възвести.
Свети храмове се пълнят
с тържество и благочест.
И сърцата тихо слушат
тая мила блага вест.
Коледари песни пеят:
„Божи син роди се днес“.
И по целий свят се носи
тая мила, блага вест.

Тракийско коледно ястие от Свиленград

Кешек (сладка супа от варено жито) Ястието се приготвя от жито, подсладено с мед или петмез.

За 4-5 порции:

1. 500 г жито се измива и сварява до омекване в широка тенджера с 3-4

2. Около 1/3 от житото се изважда, претрива се през гевгир и се връща обратно.

3. Добавят се мед или захар на вкус, шепи орехи, стафида и канела.

Сладката супа се сервира студена.

АРОМАТ НА КОЛЕДА В СРЕДЕЦ

РАДОСТИНА ПРАМАТАРОВА

„Аромат на Коледа“ – под този наслов Община Средец организира на 12 декември Коледен базар, в който се включиха изключително добрите кулинарки от Тракийско дружество „Лазо Лазов“. Те приготвиха различни вкусни ястия, посветени на предстоящите светли празници – сладки и солени баници, пити, постни сърми, кексчета, палачинки, дребни сладки и други лакомства.

Щандът беше посетен от много граждани, както и от кмета – инж. Иван Кичев и неговите заместници – г-жа Йона Чобанова и инж. Живко Гърков. За по-малко от час, шедьоврите на кулинарното изкуство, излязло от сърчните ръце на тракийки, бяха изкупени.

Ръководството на Общината благодари на всички участници в базара за отделеното време, старанието и внесеният аромат на Коледа.

Членовете на Тракийско дружество „Лазо Лазов“, пожелаваме на всички вас, издатели и читатели на в-к „Тракия“, Весели Коледни празници и Честита Нова 2025 година!

Бъдете здрави и много щастливи!

ТРАПЕЗАТА НА БЪДНИ ВЕЧЕР

Сядането около нея е най-вълнуващият момент от вечерта. Тя се подрежда слама, отгоре покрита с месал, и е продълговата – за разлика от обикновената кръгла трапеза. Вечерята трябва да започне рано, за да узреят рано житата, по време на която никой не трябва да става, за да не стават кокошките – ако това се наложи, се ходи наведен, за да са тежки житата.

Трапезата се подрежда около огнището. На нея освен хлябове се поставят и ястията (все постни) – търкан боб, сарми с жито и ориз, пълнени чушки, тиквеник, варена царевица, както и орехи, гръстено семе, кромид и чесън, сол и пипер. Слагат се специално ошав, вино и ракия.

Чесънът се ниже на усукан бял-червен конец и го връзват на децата като гривна на ръцете или като гердан на шията.

От орехите всеки счупва по един, за да провери какъв ще бъде късметът му.

Като стане време за вечеря, всички застават прави край трапезата. Най-старият мъж взема ралника, на който са сложени три въглена и тамян, и прекадява три пъти – трапезата, зимникът, кошарата, оборите, хамбарите, кошовите. След молитвата стопанинът вдига питата и я разчупва, като първото парче се оставя за Богородица. Всеки сам си отчупва парче от питата, по неговата големина се съди за късмета на човека. Ако в питата е сложена пара, на когото се падне, той ще има голям късмет. Трапезата не се вдига цяла нощ, за да слезе на нея светецът – покровител на дома (Богородица), както и мъртвите роднини (различно е по различните краища).

Обредна трапеза

Сервират се 7, 9 или 11 постни ястия. Символика на коледната трапеза: **мед** – да ви е сладък животът, **лук** – за да ви е много имотът, колкото много са му люспите; **чесън** – пази от зли сили, **жито** – то е най-важната храна за българина и трябва да е на трапезата; добре е да има **тиквени, слънчогледови семки и други ядки; орехи** – хубава ли е ядката, късметът и здравето ще са с вас през тази година, гнила ли е – неприятности; **плодове, вино и пита** – символично

жертвоприношение. В ястията на коледната трапеза се включват главно храни, които набъбват при варене: жито, боб, леща, ошав, стафида, сухи пиперки. Те са символ на зачатие, плодородието и раждането на новия живот.